

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbor SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izdaja vsak petek. — Uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefonska uradna in upravnica 127. — Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu 616.7481. — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din, četrtletna 125 din. — Tiska tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

29. oktober praznik Novega mesta

Po sklepu Ljudskega odbora mestne občine Novo mesto je 29. oktober izbran za občinski praznik Novega mesta. Zveza borcev, ki je predlagala ta dan, je svoj predlog utemeljila s tem, da je tega dne leta 1941 skupina novomeških in dolenjskih partizanov, zbrana na Brezovi hribi, oblikovala novomeško partizansko četo in odšla na bojni pohod proti Savi, na ozemlje, ki so ga zasedli Nemci.

Novo mesto bo svoj praznik prvega praznika s priložnostjo kulturno-umetniškega, prosvetnega in športnega značaja, ki bodo dosegli svoj vrh v četrtki 29. oktobra s odkritjem spomenika »Pesem svobode«, doprinskih kipov komandanta Staneta in političnega komisarja Glavnega štaba Slovenije Petra in spominskih plošč padlim borcem Novega mesta ter onih njegovih prebivalcev, ki so zaradi vojaških akcij nemško-italijanskih osvobodilnih boj, hkrati pa manifestirajo svojo iskreno pripravljenost naš skupni socialistični domovini, ki prav te dni bjele gigantski boj za pravice našega ljudstva proti povampirjenemu italijanskemu fašizmu in imperialistični pogoltnosti našega zapadnega soseda.

Ob tej priložnosti naj se okoli Novomeščanov zopet zganejo množice okoljskega prebivalstva, da skupno počaste praznik Dolenjske stolice in izpričajo svojo zvestobo misli, ki je sprožila in vodila naš osvobodilni boj, hkrati pa manifestirajo svojo iskreno pripravljenost naš skupni socialistični domovini, ki prav te dni bjele gigantski boj za pravice našega ljudstva proti povampirjenemu italijanskemu fašizmu in imperialistični pogoltnosti našega zapadnega soseda.

Naj za ta spominski dan nekoliko obnovimo dogodke pred dvanajstimi leti!

V poletju 1941 je bila upor, ki jo je vodil naš skupni socialistični domovini, ki prav te dni bjele gigantski boj za pravice našega ljudstva proti povampirjenemu italijanskemu fašizmu in imperialistični pogoltnosti našega zapadnega soseda.

Pohorju so v avgustu prav tako pogosto odmevali partizanski strel, ki so v borbi na Klopem vrhu celo pognali Nemce prav v Maribor, kjer so potem razglasili alarmno stanje in poslali na ulice celo oklopne avtomobile. Na Dolenjskem tatesni bilo večjih akcij, pač pa je bila zelo živahna politično-organizacijska delavnost. Novomeško okrožje je namreč v letu 1941 imelo šest rajonskih in 31 terenskih odborov. Vsi ti odbori so skrbeli ne samo za propagandno razširjanje ideje osvobodilnega boja, ampak skrbeli tudi za zbiranje orožja in opreme za prve ilegalce in borce, ki so se v nekaterih predelih Dolenjske že zbirali.

Poleg manjših napadov na okupatorja, ki so dostikrat imeli bolj demonstrativni značaj, je bil prvi večji napad organiziran proti koncu oktobra 1941. Bil je to pohod na Bučko.

Povod zanj je dala nemška določitev, da izselijo ves obvalski pas od Ljube do Brezice z delom Bizelskega, preženejo slovensko prebivalstvo po prvotnih načrtih v Nedicevo Srbijo in ustaško Hrvaško, po kasnejšem premisleku zaradi vse večje razmah narodnoosvobodilne borbe v teh krajih pa v Nemčijo, na Slesko. Vse vojaške operacije v Zasavju bodisi z Dolenjske bodisi s Stajerske strani pa so bile del velikega operativnega načrta, ki ga je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet izdelalo na podlagi posvetovalni glavni voditelj osvobodilnega boja na konferenci v Stolicah v Srbiji.

26. septembra 1941 se je začelo posvetovanje voditeljev partizanskih odredov, ki ga je sklical tovariš Tito. Kot piše v svojih spominih tov. Rodoljub Colakovič, so se tega posvetovalja udeležili: tovariši Tito, Aleksander Rankovič - Marko, Ivan Milutinović, Ivo Ribar - Lola, za Glavni štab Srbije pa: Svetlan Zujović, Crni, Fil Ključić, Fica in Rodoljub Colakovič. Za Bosno in Hercegovino sta se posvetovalja udeležila: Svetozar

Vukmanović - Tempo in Slobodan Princip, za Hrvatsko Rade Konjar in Vlado Popović, za Slovenijo pa Miha Marinko in Franc Leskovec. Tovariš Edvard Kardelj, ki bi se posvetovalja prav tako moral udeležiti, je bil zaradi nepredvidenih zaprek na potovanju zadržan in ni mogel priti pravčasno. Na tem posvetovanju je bilo kar se tiče Slovenije ugotovljeno, da je v aprilu ustanovljena Osvobodilna fronta razpredla svojo organizacijo že po vsem slovenskem ozemlju in da ji je ogromna večina slovenskega naroda naklonjena ter jo aktivno podpira tako, da je Fronta že prava država v državi, ki zbira znatne denarne vsote s prostovoljnimi davkom prebivalstva, ima v Ljubljani svoje tiskarne, ki tiskajo liste in leta-

ke, ima svojo oboroženo silo, ki kaznuje najizrazitejše izdajalce slovenskega naroda in ustanavlja partizanske odrede kot svoje vojaške enote, ki se naj z orožjem v roki borijo proti osvobodilni in za uresničitev združene Slovenije.

Po povratku slovenskih delegatov iz Stolic je Glavni štab Slovenije zasnoval vrsto obsežnih vojaških akcij za vso Slovenijo, ki naj bi pomenila odločilni napad na sovražnika, povečanje vojaških partizanskih enot in ustvarjanje več medseboj povezanih osvobodilnih predelov slovenske zemlje. Ena teh akcij je bil kombiniran pohod v Zasavje.

Kakor je imelo izseljevanje slovenskega izobraženstva, trgovstva in obrtniškega iz Stajerske in Gorenjske v poletju 1941

namen, vzeti tamkajšnjim slovenskim množicam gospodarsko in duhovno oporo, tako naj bi preselili vseh prebivalcev Zasavja v pozn jeseni 1941 (objavili jo je s posebnim razglasom štajerski pokrajinski vodja dr. Siegfried Überreither dne 20. oktobra 1941) pretrgala strnjeno slovenskega ozemlja ob obeh bregovih Save in tako v severni Sloveniji ustvarila razrednjeni narodnostni otok, ki naj bi čimprej izginil v nemškem morju.

Zaradi tega izseljevanja slovenskega kmetijskega prebivalstva je politično in vojaško vodstvo slovenskega narodnoosvobodilnega pokreta sklenilo, da tesneje poveže prve partizanske čete na Stajerskem in Dolenjskem ter usvari dvojne večjih (Nadaljevanje na 2. strani)

Novo mesto — dolenjska metropola. Kako zastoj so želeli, da bi klonila. Zeleni so, da bi tiho ždela v objemu zelene Krke in bi ne stela stoletij, ki so vstajala, udarjala v mestno obzidje in spet zamirala, kakor usihla voda ob suhi v kameniti kraški svet. Zeleni so, da bi življenje sredi Dolenjske mirno utripalo, da bi pomlad in jesen na d tvojih poljih pod graščakovim bičem. Hoteli so, da bi se zaslanjala v davne dni in v vse tisto, česar ne bo nikoli več nazaj in življenje naj bi bežalo...

Ne! Ob koncu prve polovice dvajsetega stoletja, v letu enajstiridesetemu si, srce dolenjskih gričev, vzplamtelo v upor in v upor je vzplamtelo s teboj vsa Dolenjska. Dolenjska metropola, dotrpela si, vabljila so gorjanski vrhovi, vabljili kočevski hribi, klicala je svoboda sama. Izgorevala si v neuklonljivem odporu in bombe so te orale po dolgem in počez in življenje je utripalo le za rešetkami in v gozdovih vse dokler ni prišel veliki dan.

Danes praznuješ svoje prerodenje sredi uspešne gospodarke rasti in se z razprtimi očmi zaziraš v bodočnost, ki so ti jo dali dobri, skromni, preprosti ljudje. Mnogim ne vemo več imen. Tiho spe ob cestah, v gozdovih, na pobočjih dolenjskih gor, na prostranah dolenjskih poljih, da lahko rasteš in praznuješ svoj veliki dan — 29. oktobr.

Kandidati novomeškega okraja za svete proizvajalcev

ING. VILMA PIRKOVIČ, KANDIDAT ZA REPUBLIŠKI ZBOR PROIZVAJALCEV KMETIJSKE PANOG

Tovarišica ing. Vilma Pirkovič, ki je v uradniški službi, je bila delj časa v zveznem Gospodarskem svetu kot sekretar za kmetijstvo. Sedaj je predsednica Glavnega odbora Zveze združnih Slovenije. Kot kmetijski strokovnjak se udeležuje v vseh panogah kmetijstva, zlasti pa ji je pri srcu izobrazba kmečke žene in splošni napredek vasi. Je odlična predavateljica in dobra organizatorica ter nesebično žrtvuje tudi svoj prosti čas za strokovno in politično udejstvovanje. Tovarišica Pirkovičeva je nosilec partizanske spomenice iz leta 1941.

Pirkovičeva se je že mlada udeleževala v naprednem revolucionarnem gibanju in je bila že pred vojno član Komunistične partije Slovenije. Protijugoslovanski režim stare Jugoslavije jo je preganjal in razpadel leta 1941 jo je dobil v zaporu. Ko je bila nekaj dni po razpadu izpuščena, se je morala umakniti v ilegalo in je potem ilegalno delala kot politični aktivist nekaj časa v Novem mestu, pozneje pa v Ljubljani. Tudi pri partizanih je imela ves čas politične funkcije, največ kot mladinski aktivist SKOJ.

VREME

V CASU OD 23.—30. X. Se nadalje nestalno vreme s pogostimi kratkotrajnimi padavinami. V sredini drugega tedna nastop hladnejšega vremena.

Po končani vojni je delala nekaj časa v kmetijski znanstvenem inštitutu v Ljubljani, pozneje pa v enaki ustanovi v Beogradu, kjer je bila delj časa v zveznem Gospodarskem svetu kot sekretar za kmetijstvo. Sedaj je predsednica Glavnega odbora Zveze združnih Slovenije. Kot kmetijski strokovnjak se udeležuje v vseh panogah kmetijstva, zlasti pa ji je pri srcu izobrazba kmečke žene in splošni napredek vasi. Je odlična predavateljica in dobra organizatorica ter nesebično žrtvuje tudi svoj prosti čas za strokovno in politično udejstvovanje. Tovarišica Pirkovičeva je nosilec partizanske spomenice iz leta 1941.

AVGUST JAZBINSEK, kandidat za Zvezni zbor proizvajalcev v industrijski skupini

August Jazbinšek je bil rojen v Sevnici ob Savi 25. avgusta 1901 kot sin delavskih družin. V Sevnici je obiskoval tuje osnovno šolo. Rad bi se posvetil študiju, pa zaradi slabih gnotičnih razmer staršev ni mogel. S 14 leti se je zaposlil na tamkajšnjih žagi kot delavec. Pozneje je bil nekaj časa pismonoša, dokler ni dobil službe pri železnici kot progovni delavec. Pozneje je napravil izpit za črtnika. Po odsluženju kadrovskega roka v Vinkovcih je spet dobil službo pri železnici.

Jazbinšek je že mladi sodeloval v naprednih družtvih, zlasti v organizaciji »Ujedinjeni Savez Zelenčarjev«, v kateri je imel tudi razne funkcije. Leta 1920 je sodeloval pri znani železniški stavki. Narodnoosvobodilnemu pokretu se je pridružil že junija 1941. Skupno s celico KP na železnici v Novem mestu je organiziral tajni kanal, po katerem je prihajala med italijansko okupacijo pošta in druge stvari iz Ljubljane preko Novega mesta

na osvobodeno ozemlje. Po tem kanalu je šlo veliko različnega materiala, celi vagoni in veliki ilegalci, Sodeloval je tudi pri raznih sabotažah. Po italijanski kapitulaciji je odšel v partizane, toda kmalu je bil poklican na politično delo na teren kot aktivist. Po končani vojni se je spet zaposlil pri železnici, kjer je še danes. Je član okrajnega komiteja, OLO in poslanec Ljudske skupščine Slovenije ter nosilec partizanske spomenice iz leta 1941.

STANE SMID, kandidat za republiški zbor proizvajalcev industrijske panoge

Stane Smid je bil rojen v Gradcu v Beli krajini 12. 11. 1910 kot sin obrtniških staršev. Tam je tudi posejal šolo in se izučil mizarstva, obrti, pozneje pa se je napravil strokovni tečaj za modelnega mizarja v Beogradu. Pred vojno je delal na več krajih kot na primer v Ribnici, potem Topuskih Toplicah, kjer je leta 1939 organiziral uspešno stavko za višje plače v tamošnji železnicarni, okupacija pa ga je zaotila v železnicarni v Storah pri Celju.

Ze pred vojno je udeleževal v naprednih organizacijah. Zaradi upiranja nemške-

Severin Šali:

SVOBODA

Kdor v ognju borbe je v svobodo zrl, kdor nosil v srcu ježvesto njen tik, še ko je padel, zmagovalni krik zavalil je nji, in svoboden umrl. Kdor pred vešali je, pred puško stal, in kogar krematorij je požrl, ta vedel je: Ne bo nas rabelj strl; je neumrljiv, kdor ni srca izdal! Svoboda — sen, ki ljudstvo sred gorja ga je zaslanjalo v plamteči noči in zrla v zarji novega sveta! Skoz kri, upor je narod te iskal; premagal noč je v borbi, neumrjoči, in svoboden s teboj, Svoboda, vstal!

(Iz druge številke »Dolenjske prosvete«)

Proslava v Dobrnič — praznik borbenih žena Slovenije

V soboto zvečer, 17. oktobra so se po desetih letih spet zbrale v Dobrnič protifašistične in delegatke I. kongresa SPZZ, ki je bil prav tu

pred desetimi leti. Niso prišle vse, ker mnogih ni več. Dale so svoja življenja za našo pravično stvar, za našo svobodo in neodvisnost. Prišla ni več Beteletova mama iz Otočca, prišla ni Majnova mama iz Sentjanža. Dala je pet sinov domovini, podlji zločinci pa so umorili tudi njo. Bilo ni več drugih herojskih bork, ker jih je pokril preran grob. Preživele delegatke in gostje so jih pogrešali. Njihov spomin so počastili z enominutnim molkom.

Na svečani akademiji v isti dvorani, kjer je bil leta 1943 I. kongres je zbranim govorila tovarišica Angela Oček, predsednica Glavnega odbora PZZ Slovenije.

Svečanega zborovanja na trgu v Dobrnič se je v nedeljo dopoldne 18. okt. udeležilo poleg delegatke vse Slovenije tudi veliko prebivalstva bližnje in daljnje okolice ter številni predstavniki ljudske oblasti in množičnih organizacij. Pred slavnostno tribuno se je zbralo gotovo 2500 ljudi. V imenu domačega kraja in okrajnega odbora PZZ je udeležence in goste, — med katerimi so bile tudi delegatke iz Koroške in Trsta, dalje član Zveznega izvršnega sveta narodni heroj tovarišica Cana Babovič, organizacijski sekretar CK ZKS tovarišica Vida Tomšič, sekretarja okrajnega komiteja ZKS Novo mesto in Črnomelj tovariš Zupanič in drugi, — je pozdravila tovarišica Angela Oček. Prva je nato govorila tovarišica Ada Krivic, ki je v svojem govoru podrobno razčlenila meštarstvo spletkarjenje okrog Trsta, obenem pa se je dotaknila tudi notranjih problemov. Viharno pozdravljena je za njo stopila pred mikrofoni narodni heroj tovarišica Cana Babovič. Govorila je o pomenu prvega kongresa SPZZ, o velikanskem deležu naših žena za svobodo, o priborjeni ženski enakopravnosti pri nas ter naših skupnih naporih za ožuvanje pridobitve NOB. Govorila je o najnovejšem meštarjenju s Trstom in cono A ter poudarila, da je to danes osnovno vprašanje vseh jugoslovanskih narodov pa tudi vseh svobodoljubnih narodov v svetu.

Obe govornici so udeleženci proslave čestokrat prekinili z viharim odobravanjem in skandiranjem ter vzklikanjem ljudstva. Spontano so tudi dali duska svojemu ogorenju sprčo čisto kramarskega odločanja o con A brez naše vednosti in našega pristanka, ter znane hinavske izjave rimskega papeža

Na koncu zborovanja je pozdravil vse navzoče, še posebno pa delegatke iz Koroške in Trsta v imenu okrajnega ljudskega odbora Novo mesto tovariš Viktor Zupanič ter izrazil ponos prebivalcev novomeškega okraja, da je bil zgodovinski I. kongres SPZZ prav v Dobrnič. Udeleženci so nato z navdušenjem pozdravili predlog tovarišice Anice Čepa, da pošljejo pozdravno resolucijo primorskemu ljudstvu, ter predlog tovarišice Zime Vrščajev, da pošljejo pozdravno pismo predsedniku republike maršalu Titu. Po zborovanju je nastopil moški pevski zbor SKUD Dušan Jereb iz Novega mesta, ki je zapel več borbenih pesmi, za njim pa je nastopila pred tribuno še kulturno umetniška folklorna skupina iz Preloke. Pri proslavi je sodelovala godba Ljudske milice iz Ljubljane. Bogat kulturni spored so izvajali člani domačega KUD »Jozef Slake«, kulturno umetniška folklorna skupina iz Adlešičev, novomeški pevski zbor in drugi.

Anglo-ameriški diktat — nevarnost za mir

Sklepi londonske konference, na kateri so ministri za zunanje zadeve ZDA, Velike Britanije in Francije dva dni razpravljali o tržaškem vprašanju, so še vedno zaveti o skrivnost. V nestrojno pričakovano poročilo o rezultatih sta bili v Trstu le dve vrstici, kjer je rečeno, da bodo tri veleile vztrajale pri naporih, ki naj bi pripeljali do trajne rešitve spornega vprašanja. Iz takega besedila seveda ni mogoče izločiti nobenega zaključka. Vztrajanje pri skupnih naporih — lahko pomeni, da bodo veleile iskale še druge načine rešitve ali pa tudi, da ostanejo še dalje pri svojem diktatu in enostranskih metodah.

Nevarnost za mir, ki jo je povzročil angloameriški diktat torej je vedno obstoja. Anglosaksonske čete v Trstu se pripravljajo na obdobje vojne uprave je likvidirala svojo velikansko vojaško prodajalno in proa ladja z družinami angloameriških vojakov in oficirjev je te dni odplula iz Trsta. Poleg tega je vojna uprava odpuščila iz službe več tisoč civilnih uradnikov, Tržačanov, ki v Trstu sploh ne bodo našli drugega dela ter bodo povečali še itak veliko armado nezaposlenih.

Provdno so nameravali Angloamerikanci predati cono A Italiji pred dne 1. novembra, na dan italijanske nacionalnega praznika in to na kar mogoče slovesen način. Po jugoslovanskih protestih in nezadovoljstvu tržaškega prebivalstva so se baje te ceremonije odrekli, nobenega znamenja pa ni, ki bi kazalo na to, da imajo morda namen razveljaviti svoj illegalni diktat.

Premiki italijanskih čet ob meji z Jugoslavijo in tržaškem ozemljem so verjetno v tesni zvezi z angloameriški načrti. Seveda si na zahodu ne delajo več nobenih utvar o resnosti opozorila maršala Tita, da bodo jugoslovanske čete vstopale v Trst, kakor bitno bi storil čez mejo proti italijanski vojak. Zato Angloamerikanci precej skrbijo kako bi zaščitili svoje varovanje, kajti dobro vedo, da bi jugoslovanska vojska mogla v naprjetem času potisniti v morje italijanske osvajoče. Vedo sicer tudi, da jugoslovanska vojska ne bo napadla njihovih čet na trža-

škem ozemlju, toda dovolj jasno je bilo povedano, da Jugoslavija ne bo nikdar priznala njihovega diktata ter da bo morala o tem primerni spreminiti svoje odnose do svojih lažnih prijateljev.

V Rimu nadaljujejo z izzivanji in izsiljevanji. Ministrski predsednik Pella zahteva naj Angloamerikanci čimprej izpolnijo svojo obljubo in hkrati naznanja, da se nikakor ne misli odreči svojih pretenzij po jugoslovanski coni tržaškega ozemlja, po coni B. Pri tem gre Pella tako daleč, da grozi z ostavko svoje vlade, če ne bodo zadostne. Vse to je seveda odvrtna italijanska komedija. Pella bo najbrž res dal ostavko še pred koncem leta, toda ne zaradi Trsta. Saj je sam izjavil, takoj po prevzetju oblasti, da bo njegova, takozvano imenovana »strokovna vlada« trajala le do zaključka debate v parlamentu.

Medtem ko se rimski imperialisti pogajajo za Trst, vlada med tržaškimi prebivalstvom vedno večja zaslepljenost. Številni pozivi irendentističnih strank na protitalijanske demonstracije so ostali brez odmeva. V Trstu je bilo sicer nekaj dirjaških izredov proti Slovincem, toda izvedli so jih iz Italije pripeljani plačani gangsterji. Vse drugače je pa duh, ki prežema slovensko prebivalstvo tržaškega ozemlja. Slovenski študenti so te dni demonstrirali v središču mesta, v predmetih in vase cone A pa je prebivalstvo razobesilo slovenske zastave, prebivalstvo italijanske javne napise ter dan za dan izraža svoj ogoren odpor proti angloameriškim nakanam prepustiti slovensko zemljo italijanskim imperialistom.

Zahodna demokratska javnost nadaljuje z ostrimi kritikami tržaškega diktata. Številni časopisi pišejo, da je bil angloameriški sklep o con A nepremišljen, neupameten in krivičen, da nikakor ni v čast njihovi diplomaciji ter da je po nepotrebnem povzročil veliko nevarnost za mir. Nobenega javstva ni, da bodo tri zahodne veleile poljubno glas razumali; toda jugoslovansko ljudstvo je pripravljen na odpor in ne bo dovolilo, da bi tuje sile kupčevale z njenimi življenjskimi interesi.

Enotnost našega ljudstva ob zadnjih dogodkih in pater Ciprijan

Lahko trdimo, da take enotnosti in spontanega ogorčenja proti krivicam ter odločne volje, da se zoperstavijo z vsemi sredstvi takim in podobnim nakanam vesel, naši delovni ljudje zlepa niso pokazali, kot prav v teh zadnjih dneh. V tem odločnem »Ne!« se je ponovno manifestirala zgodovinska povezanost vseh jugoslovanskih narodov in enotnost misljenja naših delovnih ljudi z misljenjem ter stališčem državnega in političnega vodstva. V trenutku, ko so ljudje zvedeli za krivico odločitve Angloameričanov, da prepušče cono A s Trstom Italiji, so odpadle vsa morebitna drobna nesoglasja in ljudje so videli (in se vidijo) pred seboj veliko nevarnost, nevarnost, da spet pride toliko in toliko naših ljudi pod okupacijo grabežljivega fašističnega soseda. Pri vsem tem so čutili tudi globoko užaljenost in krivico, ki nam je bila prizadejana z zahrbtno meščarsko odločitvijo. V tem trenutku so videli pred seboj spet starega sovražnika, kateremu so v zgodovini že večkrat dali po grbi, ker jim je povzročil obilo gorja, posebno v najnovejši zgodovini, a se vedno seza kravo imperialistično roko po naši zemlji.

Prav zato je bil odgovor naših ljudi spontan in odločen. Spregovorili so odločno, kot more spregovoriti samo narod, ki je veliko pretrpel in zna ceniti svojo svobodo in v svobodo drugih ljudstev. Iz skoraj vseh vasi Dolenjske smo dobili poročila o protestnih manifestacijah in veliki udeležbi na teh manifestacijah ter odločni pravilnosti naših ljudi, da se upre krivici. Na Vojnem odseku v Novem mestu se je prijavil 70 let star možakar in prosil, da ga sprejmejo v JLA, ker hoče na Italijane. V coni B se je več kot desetica prebivalcev javilo protoslovno v eno JLA. V naše uredništvo so prihajala poročila o protestnih zborovanjih in številne protestne resolucije ter brzojavke, prihajali pa so tudi posamezniki in v izjavah dajali duška svojemu ogorčenju sprito nameravane krivice, ki so nam jo pripravili zahodni zavzniki Anglija in Amerika. Tudi slovenski katoliški duhovniki so se v tem trenutku pridružili odločnemu protestu naših ljudi ter javno obsodili tako barantanje z našimi ljudmi, ozemljem in interesi, ob enem pa se znano papežev izjavo.

Bela vrana med našimi ljudmi je le novomeški pater Ciprijan ali s pravim imenom Franc Napast, redovni duhovnik. Odločno je odklenil vsako izjavo, češ, »jaz se s politiko nisem nikdar bavil, ne berem časopisov in tudi vesti o papeževih izjavi ne maram prebrati, ker sem po pokorščini vezan k molku.« Lepo in prav, toda čudimo se, da je ta Ciprijanova nepolitičnost nastopila prav sedaj, ko ne gre samo za neko politiko, temveč za življenjske interese domovine in ljudi naše krvi. Pater Ciprijan je tudi Slovenec in državljani FLRJ, je tudi katoliški duhovnik, kot so ostali duhovniki, ki so se v teh dneh odločili za svojo domovino. Trditve o nezanimanju za politiko in nebranju časopisov je v nasprotju z dejstvi samo v času njegovega bivanja v Novem mestu. Čeže, da se je pater Ciprijan med okupacijo poleg simpatije za Italijane nalezil tudi njihove pozabljenosti, če ni še kaj hujšega vmes. Naj opomni, da bo moramo osvežiti spomin, to pa zato, da bodo naši delovni ljudje lahko presodili, kaj se skriva za tako trdovratno nepolitičnost patera Ciprijana.

Ali je bilo to nepolitično dejanje, da se je po osvoboditvi z vednostjo patera Ciprijana skrival v novomeškem samostanu vojni zločinec Stanko Drab? Znani organizator bele garde Karel Jordan je tudi prav pri pater Ciprijanu bil zatočišče po italijanski kapitulaciji in od njega osebno navodilo in pomoč pri pobegu. Internacija naših ljudi med vojno je bila za patera Ciprijana božja in zato pra-

vična kazen. Tolažil je žene, katerih možje so bili odpeljani v internacijo češ: »nič ne tarnajte, vaše može je bog kaznoval, ker so imeli druge ženske. Kar bog stori, vse prav stori.« Na konferencah Vincencijeve družbe med vojno, kjer so delili podpore najbolj revnim, je imel pater Ciprijan veliko besedo. Pri najbolj volji se danes ne more spomniti, če je dobila podpora katera revna družina ali oseba, ki je simpatizirala s partizani, ker je bilo odločeno tudi tu politično prepričanje. Pater Ciprijan je imel tene stike z italijanskimi oficirji in voditelji belih ter

jih šestkrat gostil v svoji sobi. Po vojni je napovedoval, da bo te oblasti kmalu konec. (Morda misli, da je sedaj prišel tisti čas in zato molči?) Če ne bere časopisov in se za politiko ne zmeni, kako potem ve, da je Amerika pripravljena na vojno in da se bo uresničila napoved tistih, ki so šli čez (pobeglih domobrancev), da se bodo po desetih letih vrnil? Take »nepolitične« parole je govoril pater Ciprijan še pred kratkim.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitično« udeleževanje patera Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem pri-

meru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjeni izločijo iz skupnosti prav v času najhujše preizkušnje. »Prijetelj preizkusi v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitčnosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Nepotrebno uničevanje telefonskih izolatorjev

Ko so se odprla šolska vrata, so postali telefonski izolatorji priljubljena tarča za uničevanje, posebno še na liniji Dvor—Smuka—Stari log. Zelo koristno bi bilo, da bi starši in šolska vodstva poučila šolarje, da je uničevanje telefonskih naprav zelo škodljivo. Telefon nam je dragocen pripomoček pri nesrečah, požarih in boleznih. Morda bodo nekdanji tisti učenci, ki imajo danes piko na izolatorji in jih uničujejo, zboleli in bo prevoz za rešitev življenja nujen. Takrat bo dobra telefonska zveza opravila svojo dolžnost. Zato telefon-skih naprav ne uničujte, temveč jih skrbno čuvajte.

Požgal ste ji dom, pobili družino — kaj še bi morali storiti, da bi naše ljudstvo globlje občutilo vašo advasistično kulturo.

TRST IN TRGOVSKI SPEKULANTJE

Ko ljudstvo Dolenjske spontan demonstrira proti krivici in nezakonitimi sklepom Angloamerikancev, da se Trst in cona A izroči Italiji, so nekateri spekulantski elementi v trgovinah skušali s prekomerno prodajo živiliških potrebščin omogočiti posameznikom nesorazmerno ustvarjanje zalog, pri posthiti ljudem pa povzročiti prepih zaradi pomanjkanja nekaterih prehranskih predmetov.

Taklo so organi LM in kriminalistične službe tajništva za notranje zadeve odkrili, da je skladščnik »Rogac« Pelko Jože, biv. orožnik, izdal posameznikom iz njih v noči med 2. in 3. novembrom skoraj popolnoma uničila, je z nekaj enotami sodelovala tudi pri skupnem nemško-italijanskem zasledovanju napadalcev na Bučko, vendar je bil ves njihov napor zaman. Dolenjski partizani so z velikimi napori sicer zaradi izredno slabega vremena, vendar pa po sovražniku, nemoten prišli v dolino Mirne.

Napad na Bučko ni povsem tako uspeh kot je bilo predvideno po operacijskem načrtu. Tudi Stanetov I. Stajerski bataljon je deloma zaradi izdajstva, predvsem pa zaradi izrednih in težkih vremenskih pili, bil primoran k povratku preje, kot pa je dosegel svoj določen cilj. V enem pa je naletel povsem uspeh. Nemški kakor tudi italijanski fašistični esvajaci sta morala jasno spoznati, da partizanske akcije na Gorenjskem, Stajerskem, Dolenjskem in v Beli krajini niso samo nekaki napadi med seboj, pač pa povezani uporniški skupini, temveč da jih vodi enotno vodstvo in enotna volja, ki na pretno ve, kaj hoče: izgon in uničenje sovražnika in osvoboditev domače zemlje.

Poslovodja Longo Albini in pomočnik Jemči Cirij iz Dol. Toplice sta v lovu za čim večjim dobičkom pozabila, da imata zalogo za vse potrošnike in ne samo za tiste kmete, ki imajo možnost in denar, da si nakupijo živila.

V Trebnjem je tudi neodgo-

vorno izdajal tamkajšnjim kmetom večje količine moke, sladkorja in nezakonitim sklepom Angloamerikancev, da se Trst in cona A izroči Italiji, so nekateri spekulantski elementi v trgovinah skušali s prekomerno prodajo živiliških potrebščin omogočiti posameznikom nesorazmerno ustvarjanje zalog, pri posthiti ljudem pa povzročiti prepih zaradi pomanjkanja nekaterih prehranskih predmetov.

Za te nepravilnosti je bila poslovodkinja Košir Vida iz Mirne peči dne 17. X. 1953 kaznovana na 6 mesecev zopora in 3.000 din denarne kazni in Brule Roz iz Novega mesta na 6 mesecev zopora pred Okrajnim sodiščem v Novem mestu.

Posteni ljudje vsega novomeškega neodgovornega dela trgovskih uslužbencev, naj bi pristojni forum resno proučil in povzel svoje ukrepe na glede na to, da je proti nekaterim že izreko sodbo Okrajno sodišče v Novem mestu.

Kdo so sovražniki delovnih ljudi

»Naj našte, samo najvažnejše sovražnike delovnih ljudi.« To so predvsem ostanki starih režimov, stari buržoazni političniki, ki varajo sebe in ljudstvo, da razvijamo demokracijo pod pritiskom Zahoda, ne pa zaradi nas samih, zaradi našega ljudstva. Ti ljudje nastopajo proti socializmu in protidemokraciji na različne načine, najkveč pa tako, da izkoriščajo nevednost in nebudnost zares omahljivih in slabih komunističnih organizacij ali slabših organizacij Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Ti ljudje skušajo najprej z idejnim strupom razkrojiti socialistično zavest delovnih ljudi. Mar niste opazili, kako se je po kavarnah in trgovinah znova udumilo ogovarjanje z »ugospode, ugospode« in podobno, namesto »varšavski, državljanji in podobno«.

In kdo je to vpljal? Naše socialistično trgovsko omrežje! Pravzaprav trgovci — strokovnjaki v njem, ki so obdržali buržoazni, gosposki način dela in misljenja. Nekaj podobnega vidimo tudi v solah... (iz govora tov. Milovana Džilasa na proslavi Dneva vstaje Crne gore v Bijelom Polju.)

Zadnjih 100 ur življenja diktatorja Mussolinija

Na vogalu Piazza Loreto, glavna trga Milana, so štiri velike benecinske črpalke, točno tam, kjer so pred osmimi leti besne množice ljudstva obsile za noge »Come« porohne in jezro preklele z najgršimi kletvami osem trupel. To naj bi bili tisti simbolni konec fašističnega režima. Dve za glavo navzdol obešeni trupli sta bili zadnja ostanka Benita Mussolinija in njegove ljubice Clare Patacci. Poleg njih so visela trupla šestih fašističnih voditeljev nekoliko manjšega kalibra.

V naslednjem resničenem poročilu je opisana pot poraženega diktatorja v zadnjih 100 urah, ki so mu še preostale od njegovega poba iz Milana pa do njegove smrti, ki mu jo je prinesel svinec iz preciznega orožja.

14. aprila 1945 se je začela velika ofenziva zaveznikov, ki je zadela smrtni udarec nemški vojski v Italiji in fašističnemu

režimu sploh. Napad je trajal teden dni in je šel od juga proti severu, dokler ni pokleknila Bologna.

Ze pozimi, ko je moralo biti slehernemu pametnemu človeku jasno, da so »sile osie izgubile vojno, ko se je tudi nadškofo milanski, kardinal Ildefonso Schuster spomnil, da bi morda lahko s svojo vplivnostjo preprečili bombardiranje lombardijskih mest, je Mussolini v svojem govoru februarja 1945 še vedno vpil, da se morajo Lombardijski braniti za vsi razpoložljivi sredstvi in istočasno še povečati teror, ki ga je Milan občutil več kot četrto stoletja. Na trgu, ki nosi danes ime »Piazza 15 martir«, je bilo v začetku aprila ubitih 15 upornikov.

Katastrofi nasproti

Po padcu Bologne je spoznal že vsak otrok, da je le še nekaj dni do konca fašistične Italije.

Tudi nemški soldateski so usihale še zadnje glazije. Razvoj fronte je bil namreč tudi zanje veliko prehitel. SS general Karel Wolf se je začel zati, seveda po predhodnem pristanku vrhovnega komandanta Vietinghoffa, pogajati z zavezniki o kapitulaciji nemških sil v Italiji.

To dejanje je sicer ostalo manjšinsko komandantom neznano, vendar so delali »lastoročno« isto, kar je delal njihov vrhovni komandant. Zato je tudi nemški poveljnik v Milanu dobil zvezo z ljudskim artifašističnim komitejem (CLNAD) in poskušal omiliti pogoje kapitulacije. Vojaski in politični vodja CLNAD, general Cadorna iz Gallo, ki sta bila po radiu povezana z vrhovnim zavezniškim poveljstvom, sta vztrajala, da Nemci brezpogojno položijo orožje. Seveda je tudi fašistična vlada, ko je zvedela za nemške poskuse, hotela olajšati pogoje kapitulacije. Odgovor artifašističnega komiteja je bil tudi tokrati isti: brezpogojna kapitulacija.

Ko je bila zavezniška vojska 23. aprila le še 120 km pred Milanom, je sklenil osvobodilni odbor proglasiti naslednji dan splošno stavko. Delavci so zasedli obrate. Nemci niso niti poskušali nasprotovati temu gibanju delavstva, kajti njihove moči ni kazalo več dobiti. Za 25. april je bila določena oborožena vstaja delavstva, ki naj bi osvobodilo mesto.

25. zjutraj je poslal Mussolini, ki je bil v Milanu, svojega zapuška h kardinalu Schusterju in ga prosil, naj posreduje med njim in partizani. Bil je že v Milanu podpisati brezpogojno kapitulacijo. Kardinal je sporočil Mussoliniju, da naj pride ob 17. uri v njegovo palačo, kjer ga bo pričakoval general Cadorna. Ko se je Mussolini proti poludnevju udležil zadnje seje kabineta fašistične republike v mračni sobi prefektura, ni izdal svojih namenov, da se bo vdal. Kot običajno je vodil tudi sejo. Komandant fašistične armade, maršal Graziani, je sporočil, da lahko začne vsak čas oborožena vstaja partizanov in da bo potem vsak umor iz Milana nemogoč. Minister za notra-

nje zadeve Zerbin je prebral pismo generalnega sekretarja fašistične stranke Aleksandra Paolinija, v katerem je predlagal, da bi se italijanska armada umaknila proti severu za Valtellino, od koder naj bi napravila »junaki protinapada«.

»Junaki« Mussolini

Mussolini je povprašal: »Kje so Američani?« »Samo 90 kilometrov nas se loči od njih,« je bil odgovor.

Vsi prisotni, in v prvi vrsti duče, so si želeli, natančno kot dva tedna kasneje Göring — da postarejo ujetniki Američanov, rajši kot da jih dobi v roke lastno ljudstvo. Vse pa je kazalo, da bodo partizani prehiteli Američane. Mussolini se je zato odločil v zadnji minuti igrati vlogo junaka. »Umaknili se bomo v Nemčijo in v Alpah borili naprej,« je zaklepal. Banki d'Italia je dal nalog, naj izda milijardo lir, da bi imel potreben drožnjak za umik v žepu... V istem trenutku je vstopil eden Mussolinijevih pribočnikov v sejno dvorano in ducel nekaj zasepetal na uho. Mussolini se je dvignil iz pohitel v predvečerje,

kjer je čakal nanj njegov sin Vittorio, ki se je pravkar vrnil iz Svica.

»Vendar! Kaj si opravil? Si govoril z njim?« je Mussolini hlastno vpraševal. »Ona je bil Jones Donald, ameriški konzul v Lugani.«

Vittorio je pritrdil. »Osebnost?« »Ne, Starijar v Lugani, pri katerem sem se skrival, je govoril.«

Sin je skomizgnil z rameni. Kon ul ni mogel zagotoviti Mussoliniju varnost v Svici.

Mussolini je pomislil, nato pa nervozno dejal: »Moram se prebiti v Svico! Naj me aretirajo, da si le rešim življenje! Glavno je, da pridobim na času.«

Njegov sklep je bil: »Če bom v Svici, grem v Lausanne, kjer sem častni meščan. Ne morejo me zavrtniti S pomočjo Hitlerjev pisem bom dokazal, da sem rešil Svico napada. Kje je moja aktovka?« Pohitel je nazaj v sejno dvorano, kjer je imel svoje uradne listine.

Todro ob 17. uri se je pojavil Mussolini v kardinalovi palači. Spremljala sta ga Graziani in

Zerbin. Kardinal Schuster je predstavil dva partizanska voditelja, da si takoj izjavila, da lahko sprejmeta le brezpogojno kapitulacijo fašistične vlade in armade. Po precej burni debati je Mussolini zaprosil, naj mu dovolijo eno uro za premislek. Ko je zapušča palačo, je zaupal svojima spremljevalcema: »Mi moramo pobegniti iz mesta, dokler je še čas.«

Ko se je vrnil v prefekturo, je hitel duče živčno pripravljati prilago. Poleg milijarde lir je vzel s seboj vso tujto valuto, ki je bila pri rokah, dragulje, nakit in 40 kg zlata. Ura premišljevanja, ki si jo je izgovoril, je minila. Sklenil je: ne se predati! Njegov namen je bil, dobiti aji Svico. Prva postaja na njegovem begu naj bi bila Como, ki leži 60 km severno od Milana in je zadnji večji italijanski kraj pred švicarsko mejo. Ob 18.30 je bil Mussolini pripravljen za beg.

Odšel je na dvorišče prefektu-re, kjer je obvestil komandanta svoje telesne straže, da je pripravljen. Maršal Graziani in nek minister sta ga spremljala. (Nadaljevanje.)

Kaj pove o Novem mestu zgodovina

Novo mesto leži na okljuki reke Krke, in sicer na pomolu, kjer prestona cesta Ljubljana-Zagreb Krko. Stara rimska cesta iz Emone je vodila tod blizu, in sicer preko Karteljevega proti Sisku, druga cesta proti Karlovcu pa je prestopala cesto pri Brodu. Rimljani so se izogibali velikih vzporov, zato so obšli novomeški pomol. Srednji vek je bil naravnost iskal tje do stoletja, ki so omogočali lažjo obrambo. Na vrhu kapitlja, skrega hrba je stala že v zgodnjem srednjem veku utrjena gospodarska postojarka stiškega samostana, ki se je imenoval Gradec. Spodnji del stolpa kapitelske cerkve izvira iz romanske dobe in je bil sestavljen del te utrdbe. Verjetno je bil celo jedro utrdbe, saj leži na najvišjem delu hriba in ima spošaj skoraj 3 metre debelo zidovje.

Leta 1365 je podelil avstrijski cesar Rudolf IV. razvijajočemu se naselju Gradec široke mestne pravice in licence, hotel uveljaviti to močno vojaško oporišče. Tedaj je dobilo mesto ime Rudolfovo, prebivalstvo in okoliščini so ga pa imenovali Novo mesto, pri čemer je tudi ostalo. Mesto, ki je tako dobilo vse možnosti razvoja, se je s svobodnim trgovanjem in rednimi letnimi sejmi gospodarsko utrdilo. In postalo trgovsko in obrtniško središče vse dolenskega kraja. V mestu so se križale vse pomembne vojaške in trgovske poti, na tem predelu slovenske zemlje. Mesto je že po naravi dobro zavarovano s strmimi in skalnatimi bregovi, ki na treh straneh mesta padajo proti Krki. Sežidalo si je še močno obrambno zidovje s številnimi stolpi in drugimi tedaj potrebnimi napravami, kar je v veliki meri povečalo varnost prebivalstva in pritegnilo v svojo sredo nove trgovce in obrtnike.

Sredi mesta so glavno cesto močno razširili in si uredili tržni prostor v obliki lijk, ki je tako značilen za goško dobo. Tako so dobili Novomeščani za trg največji prostor glede na ostale kranjske trge. Tudi so postavili trgovci svoja udobna in lepa bivaljša, ki so bila v priležju odprta za arhitekturne hodnike za trgovanje in zadaj ležečimi obsežnimi skladišči. Tako je nastal veliki zaprti trg, ki je spajal pravokotno dotedajšje

ozke mestne ulice v zaključno celoto. Srednjeveški način gradnje mest v tlorisni obliki starega dela Novega mesta je do največje mere še danes ohranjen; če se izvzame, da je Glavni trg utrpel največjo škodo in izgubil svoj pravi pomen in estetsko vrednost, ko so z zidanjem novega mostu preko Krke v Kandiji leta 1899 podrli južno obzidje in ga spremenili le v široko cesto. Pojaj tega so tudi v zadnjih desetletjih iz morda neupravičenega trgovskega pohlepa in v nepoznanju kulturno-zgodovinskih vrednosti posameznih zgradb mnogo porušili. Zidali so lepe in značilne arkadne hodnike ter namesto njih uredili sobodne trgovne z velikimi izločnimi okni, ki so v ostrem nasprotju z nač. nom nekdanje gradnje.

V začetku 15. stoletja se je blagostanje mesta že v toliko dvignilo, da so mislili na zgraditev nove velike cerkve vrh kapitelskega grč. Tam je stala že popreje cerkev sv. Nikolaja, prvotna morda celo iz romanske dobe, gotovo pa že večja iz prve gotične dobe, sezidane ob ustanovitvi mesta, katere prezbiterij so med leti 1410-1420 porušili in zidali novega v zgodnjem gotičnem slogu. Po beležki v kapitelskem arhivu je bil novi prezbiterij posvečen 1429. leta. Značilno je, da se nahaja pod njim kripti, ki v gotičnih cerkvah te dobe ni običajna. Kripti je obokana, enako tudi njena predveža, z gredastimi križnimi oboki, ki govorijo za zgodnejši način gradnje. Tudi močno zidovje je pričča, da je morala kripti nastati zgodaj, ko je bil spomin na romanske kripti še dovolj živ in so si jo hoteli ohraniti tudi v novi cerkvi.

Novi prezbiterij so zidali tudi v smeri vzhod - zahod, ne glede na os obstoječe stare gotične cerkvene ladje, katero so hoteli s stolpom vred porušiti in zidati večjo in višjo z novim stolpom v že tedaj sezidani zakristiji vrh predveže.

Do te zidave pa ni prišlo, čeprav je bil z listino cesarja Friderika IV. ustanovljen leta 1493 kolegijati kapitlja in je s tem postalo Novo mesto središče obsežnega cerkvenega ozemlja. Prihranjene denarne višje so ver-

jetno porabili za prošnjo, ki je bila dograjena 1627. leta.

Druge velike cerkvene zgradbe te dobe je zidanje frančiškanske cerkve, zadaj vzhodne strani Glavnega trga, na mestu stare kapele sv. Lenarda, katero so po letu 1469 podrli in zidali novo gotično cerkev, ki je bila dozidana in posvečena leta 1478. Ob istem času so zidali poleg cerkve tudi samostan, ki je bil dograjen leta 1696.

Pomembnejša zgradba iz prve polovice 16. stoletja je Križatijska, domena nemškega viteškega reda, katero so prevzeli v svojo last leta 1584.

Ceprav je bilo v tej dobi Novo mesto za v.sku svoje gospodarske moči, so njegovo blagostanje uničevali pogosti požari, ki so mesto delno ali pa v celoti upapljili. Mesto je gorelo, kakor povedo podatki, v letih 1540, 1576, 1584, 1605, 1664, 1736 in 1795. Posebno požara v letih 1576 in 1664 sta bila huda, saj je mesto obakrat pogorelo do tal.

Tudi Turki so prizadejali mestu občutno škodo. Pustošili so po okoličinah leta 1429 napadli tudi utrjeno mesto, toda zamenjali leta 1435 in 1442 so oblegali mesto celjski grofje in mu znatno škodili. Sicer mesto po teh vojaških dejanjih ni bilo v gradbenem oz. ru. močnejše prizadeto, vendar so bile trgovske zveze z mestom začasno pretrgane posebno s Hrvaško in Ogrsko, ki je skušala najti drugega pota do morja, namesto skozi ogroženo krajino. Kmalu nato se je trgovska pot ob Krki prelo-

žila v dolino Save in Novo mesto je izgubilo velik del slovesa močnega trgovskega mesta.

Usoden udarec Novemu mestu je bila pa ustanovitev Karlovcu leta 1870. Karlovec je prevzel vse važnejše posle, ki so bili dotlej pravica Novega mesta. Od tedaj je mesto gospodarsko propadalo in niti 1746. leta ustanovljena gimnazija mu ni mogla pomagati. Kasneje je mesto dobilo še Kresjio in tako postalo kulturno in gospodarsko središče Dolenjske, vendar ni raslo v širino, kar nazorno pričajo hane številke v Novem mestu, katerih je bilo leta 1515 še 272 števil, leta 1910 pa le 249.

Val romantike je zbudil sicer (Nadaljevanje na 4. strani)

Pogled na Glavni trg v Novem mestu okrog leta 1895.

Kmetijska šola Grm — pomembna gospodarska ustanova

Pogled na Kmetijsko šolo Grm pri Novem mestu

Dolenjska je pokrajina, ki je še danes zelo zaprta svetu. Proti koncu 19. stoletja je Avstrija vse močnejše težila za tem, da si čim trdnjeje podredi obsejne slovenske predele pa morda še bogato Savsko dolino (v zvezi s prodiranjem na Bližnji Vzhod) in Slovenski Kras (ker hoče po južni železnici vezo s Tratom). Tako Dolenjska dolgo ne občuti gospodarskih, političnih in kulturnih problemov ostalih slovenskih pokrajin. Tako je tudi po vsej Sloveniji znana Kmetijska šola

uslužbenstva in delavstva je 19 odstotkov, medtem ko so ostali poklici zastopani le s 5,5 odstotki. Te številke nam govorijo, da si napredka Dolenjske ne moremo misliti brez visokozravnega kmetijstva in so nam hkrati opomin, da moramo z različnimi gospodarskimi in političnimi ukrepi postopoma brisati zaostalost dolenjskega podeželja.

Kdo vse predvsem ima dolžnost, da največ prispeva k razvoju dolenjskega kmetijstva? Brez dvoma Kmetijska šola Grm, ki ima že po svoji osrednjenosti dolenjski legi in po naprednem delu z zemljo in živino nekako predpravo in moralno dolžnost, da neposredno vpliva na izboljšanje dolenjskega kmetijstva. Toda Kmetijska šola Grm nikakor ni le vzorno urejeno (sicer nekoliko preobsežno in preveč razdrobljeno) possestvo, ampak v prvi vrsti kmetijska šola, ki naj bi s polkvalificiranimi kmetovalci, ki jih vsako leto podeželju daje, vplivala na gospodarsko rast Dolenjske. Toda kako je v resnici?

Iz statističnih podatkov moramo razbrati, da se izobražuje na Grmu od vseh vpisanih povprečno le 20 odstotkov Dolenjcev — ostali gojenci se vpisujejo iz gospodarsko razvitejših pokrajin. Gojenke se posvečajo drugim poklicem, če ni močiv. Tretjina absolventov gre na srednje kmetijske šole, le dve tretjini se vrnejo na kmetije. Povprečno se na Kmetijsko šolo na Grmu vpiše letno 30 gojencev in tako da 20 odstotkov vpisanih Dolenjcev 6 mladih ljudi, ki se povprečno na leto odločijo za izobraževanje v tej Kmetijski šoli. Šest polkvalificiranih kmetovalcev, ki jih daje šola vsako leto Dolenjski, je vsekakor za zaostalost kmetijstva pri nas mnogo premalo.

Do kmetijskega dela mora čuti človek neko posebno nagibenje, če hoče biti srečen v poklicu. Zato naj bi se vpisoval v kmetijsko šolo predvsem mladi fantje s podeželja, ki živijo in delajo že od rojstva v naravi in so zato močno navezani na zemljo. Toda to je le želja. Listanje po kartote-

ki o socialnem izvoru pove, da je doslej večina gojencev prejemala otroške doklade, z drugimi besedami, da izhajajo iz delavskih in uradniških družin. Med njimi so taki, ki jim je spodbudilo v gimnaziji, pa so se zatekli na grmško kmetijsko šolo v veri, da jim bo življenje odtelej bolj prizanašalo.

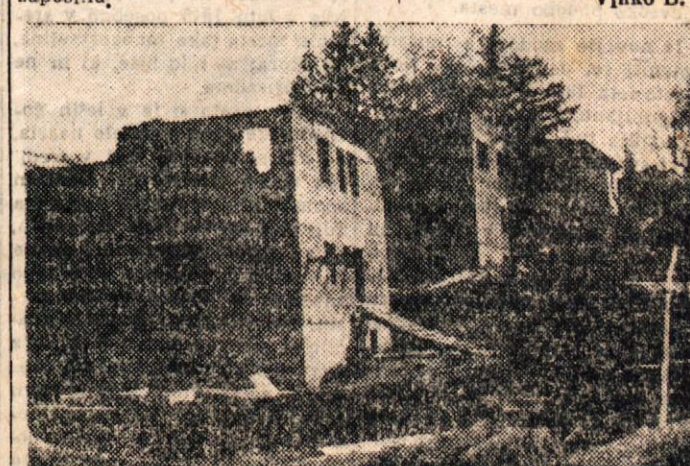
Letos vzgaja Kmetijska šola Grm 21 gojencev in — kar je razveseljivo — med njimi je 12 Dolenjcev. Gojenci iz Gorjanske, Stajerske in Prekmurja, posebno iz Prekmurja so v ognju, ko nanese pogovor na kmetijska vprašanja. Tam obdelujejo zemljo z raznovrstnimi kmetijskimi stroji, Mladini, ki od tam prihaja na Dolenjsko študirat, zna svojo navezanost na zemljo družiti z najnovejšimi izsledki znanosti na področju kmetijstva in s splošno razgledanostjo, ki jo daje šola, medtem ko misli prenekateri dolenjski človek, da mu zemlja ne bo rodila, če je ne bo obdeloval po zastareli, tradicionalni, iz roda v rod podedovani tisoletni dolenjski praksi.

Nekako tak veter piha na Dolenjskem: Če nisi za nobeno rabo, boš pa doma krave pasel. To velja menda za mladino. Postarjamo nekoliko ta rek: ko boš zrastle, ne boš več pastir, ampak kmet! To se pravi: najzabitejšim je tako usojeno, da bodo kmeti, ker niso za nič drugega na svetu sposobni. Za kmeta je dober tudi najbolj trd človek. In dalje: Ker je že tako, da ti pride kmetovanje samo od sebe v meso in kri, čemu neki šola in čemu neki svet, da bi videl kako gre drugje ta reč. Za ošeta je bilo po starem dobro, zakaj ne bi bilo še za sina?

Ob vseh vlogah obletnic prepevamo slavospeve in naštevamo imena zaslužnih mož. Ob 80-letnici prve Kmetijske šole v Sloveniji, ki života na Grmu pri Novem mestu in ne vpliva na zaostalost okolje tako, kakor bi po svojem pomembnem gospodarskem poslanstvu morala, smo dolžni, da se zresimo. Napočil je trenutek, ko lahko vprašamo kmetijske zadrage, kako si zamišljajo napredek v kmetijstvu brez kmetijskih strokovnjakov, brez osnovne kmetijske izobrazbe, 2000 dinarjev mesečne izobraževalne bi v nobenem primeru ne smelo biti tako hudo breme, da bi kmetijske zadruge ne mogle vzdrževati vsaj po enega gojenca eno samo leto.

Kmetijska šola Grm je pomembna gospodarska ustanova in je najmanj 20 let ne bodo še prerasle potrebe po novi prostornejši in modernjši nega kopaljšča, tlakovanje ceste in še fasade pa bomo videli, da se ni še nikdar v zgodovini Novega mesta toliko gradilo, kakor vsa povojna leta do danes. Toda še vedno manjka stanovanjskih zgradb in te naj bi za svoje delavstvo gradila močnejša gospodarska podjetja. Novo mesto bo šele takrat prebrzdilo stanovanjsko krizo, ko bodo posamezna podjetja zgradila stanovanjske zgradbe za toliko ljudi, kolikor so jih pritegnila iz podeželja in zaposlila.

Vinko B.

Na Grmu pri Novem mestu rastejo vedno nove stanovanjske hiše: Pogled na novo mestni predel, ki bo kmalu zahteval urejeno kanalizacijo in dobro vodo vodno omrežje.

O dolenjski živinoreji in moderni mlekarni

Novo mesto je danes središče največjega predela v Sloveniji, predela, ki je v osvojitveni borbi največ trpel. Nikjer v Sloveniji ni vojna porušila toliko krajev in vasi, izsekala toliko gozdov in tako zredila živino kot v bivšem novomeškem okrožju. Gospodarske nesreče kot suša, požar, toča se vrste že desetletja in ne nastopajo nikjer v Slove-

okolje, kakor ga ima danes. Kako?

V Kandiji pri Novem mestu zida gradbeno podjetje »Krkas« eno najmodernjših tovarn za predelavo mleka. Moderno mlekarjo, ki bo vsrkavala čez nekaj let do 20.000 mleka dnevno iz dolenjskega podeželja, investira Glavna zadruga zveza Slovenije. Dolenjski živinorejski strokovnjaki domnevaajo, da

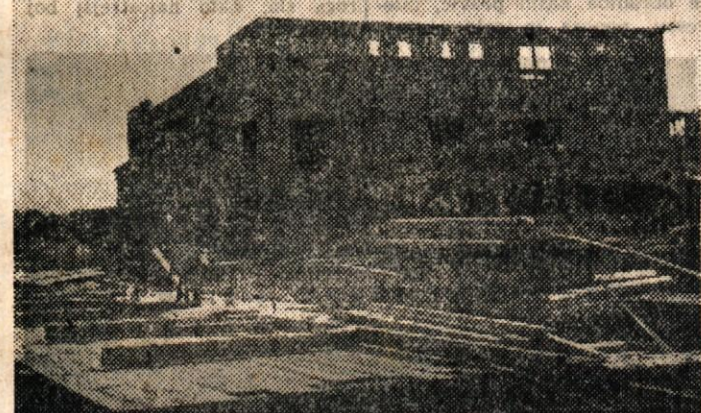
važna, na 25 din. Visoka prodajna cena zahteva, da bo treba stroške dovoza znatno znižati. Kako?

Vse kmetijske zadruge bodo morale že v zimskem obdobju organizirati zbirna središča za mleko, ki ga bo več »UNIMOG« dovažalo v mesto in kasneje v poletju 1954 v tovarno. Le tako bo lahko Mlekarna že sredi prihodnjega leta obratovala in dajala vse v-tje zaslužke dolenjskim živinorejcem.

na Grmu pri Novem mestu, ki daje kmetijske strokovnjake celo Koroški in Primorski, dolgo vrsto let in še danes brez večjega vpliva na gospodarsko rast bližnje okolice.

Letos pteka 80 let odkar obstoja in 67 let odkar je deželni zbor (leta 1884) kupil gradščino Grm in jo iz Slapa pri Vipavi preselil na Dolenjsko. Doslej je Kmetijska šola Grm dala več kot 1500 absolventov, ki se še vedno razhajajo po Sloveniji in še tja na Koroško in Primorsko, medtem ko na domačih tleh le malokdo ostane.

Poglejmo številke prebivalstva v novomeškem okraju. Od števila 68.198 prebivalcev je 75,5 odstotkov kmetijskega,

Moderna Mlekarna v Kandiji pri Novem mestu bo predelala dnevno 20.000 litrov mleka. Gradi — »Krkas«.

nili v tako hudi obliki, kot prav na Dolenjskem. Prištevamo k temu še dejstvo, da je zemlja ilovnata in kamenita, da ji primanjkuje gnoj in razumljive nam bodo predvorne gospodarske krize, ki so se vrstile druga za drugo, medtem, ko so v denarnih zavodih padale hranilne vloge od leta do leta; industrija, obrt in trgovina je hiralna, namesto da bi krila gospodarski primankljaj Dolenjske.

Razumljivo je, da bo moralo imeti Novo mesto kot kmetijsko središče Dolenjske že v bližnji bodočnosti mnogo večji vpliv na gospodarsko zaostalost

bo moderna mlekarja vzpodbudno vplivala na razvoj živinoreje. Notranjo opremo nove tovarne bo prispevala mednarodna organizacija »UNICEF«.

Večina dela bodo v mlekarni opravljali stroji, tako da bo tovarna zaposlila le nekaj nad 15 ljudi. Celotna gradnja z opremo vred bo stala okrog 100 milijonov. Ti visoki izdatki se bodo obrestovali le, če se bo dolenjsko podeželje povzpelo v živinorejo na visoko razvojno stopnjo in bo že v bližnji bodočnosti organiziralo dobro odkupno mrežo mleka.

Živinorejski strokovnjaki izjavljajo, da so razstave rodovne živine glede na skromne živinorejske možnosti doslej popolnoma zadovoljive, medtem ko je odkupna mreža mleka še vedno zelo slabo organizirana. Dolenjsko podeželje daje dole le okrog 900 do 1000 litrov mleka dnevno, kar krjuje komaj potrebe mestnega prebivalstva. Ob tej količini mleka ne smemo misliti na predelavo mleka. Odkupna cena 15 do 17 din za liter mleka naraste zaradi slabih prometnih zvez in prevoznih stroškov za edini »UNIMOG«, ki ga v mestu do-

V Novem mestu že osmo leto zidajo

Vzporedno z novimi industrijskimi gradnjami in stanovanjskimi hišami je v Novem mestu naraščalo tudi mestno prebivalstvo. Letnica 1911 nam pove, da je imelo mesto takrat le 3000 prebivalcev, v letu 1921 so našli 3200 meščanov, a v letu 1945 3500 prebivalcev. Letni prirastek prebivalstva je za prejšnja leta 0,62 odstotka v mestu, medtem ko imajo okoliški kraji večji naravni prirastek pa tudi dotok ljudstva v te kraje je večji, tako da lahko računamo skupno povprečje prirastka, ki znaša 1,1 odstotka. Ti odstotki bi povedali, da bi imelo letošnje veliko Novo mesto v 50 letih 13.500 prebivalcev, pri tem pa nikakor ni vračunan dotok ljudi, ki jih je po vojni pritegnila v Novo mesto industrija.

Poglejmo samo dve številki, ki nazorno kažejo, kako hitro narašča prebivalstvo v mestu in bližnji okolici. Popis prebivalstva v letu 1948 je v mestni občini našel 5304 ljudi, medtem ko pove statistika za mesec avgust v letošnjem letu, da živi v novomeški občini 6273 ljudi. Prebivalstvo Novega mesta iz dneva v dan narašča, kar je nujna posledica naglega razvoja industrije v mestu in bližnji okolici. V zvezi s številom prebivalstva pa narašča tudi stanovanjska kriza, ki jo bo treba omiliti. Kaj vse si je Novo mesto po vojni dogradilo?

Kratek pogled v zgodovino povojnih gradenj v Novem mestu pove, da je bila najobsenejša in najpomembnejša gradnja doslej v Briljiniu pri Novem mestu, ki nam je dala tovarno »Novotek«. Gradnja je danes v okolici tovarne raj zamrla. Delovni kolektiv je dobil s stanovanjskim blokom stanovanja za svoje delavce, a tovarna si bo s čistilnimi napravami in s pralnicami volne poenostavila proizvodni proces.

Tudi »Pionir« je pozidal v Briljiniu velik kos ozemlja. Prvotno je imel svoje upravne prostore v barakah, ki so bile vojna deščina, toda danes ima modernno in pravno poslopje, prostorne delavnice, a tudi stanovanjske bloke si zida v neposredni bližini. Ker smo v Briljiniu, nikakor ne smemo pozabiti zadružno, ki se še vedno razhajajo po Sloveniji in še tja na Koroško in Primorsko, medtem ko na domačih tleh le malokdo ostane.

Poglejmo številke prebivalstva v novomeškem okraju. Od števila 68.198 prebivalcev je 75,5 odstotkov kmetijskega,

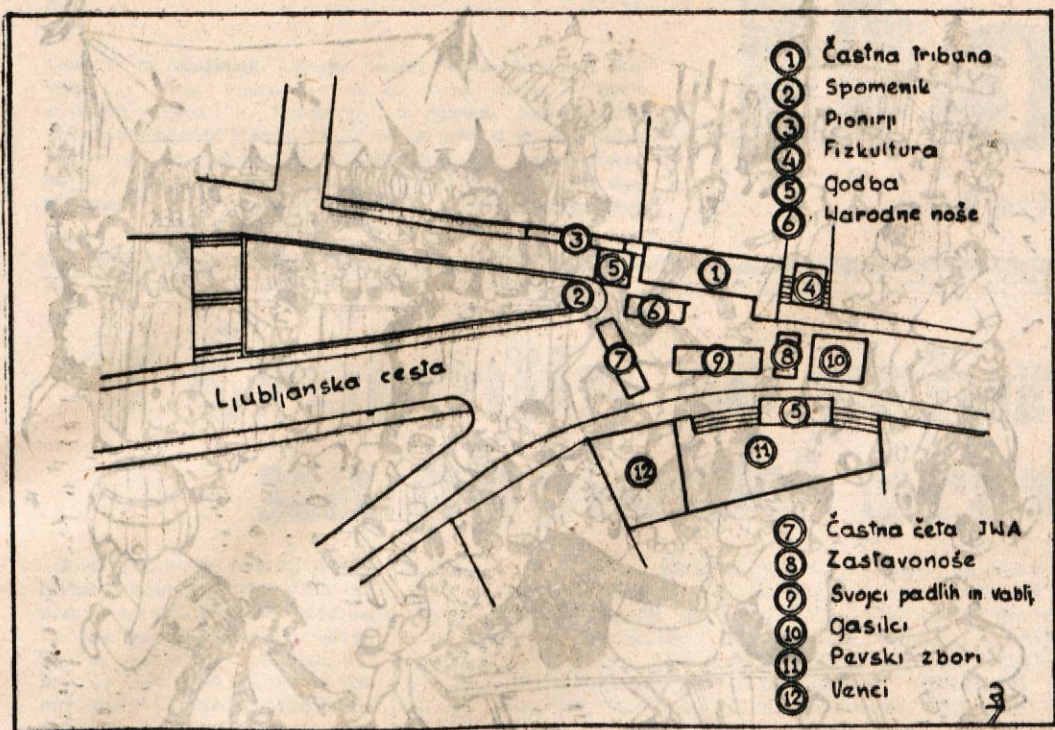
Republika cestna uprava, ki je imela v prvih povojnih letih svoje upravne prostore in delavnice v mestu, si je zgradila svoje prostore ob cesti med Novim mestom in Briljino. Tudi Združenje vojnih invalidov je mnogo prispevalo v celotni gradbeni dejavnosti v Novem mestu. H3o na Glavnem trgu, ki je zidaj v njihovi lasti, so popolnoma predelali. Sedaj posluje v njegovi okrepčevalnici in slaščičarni. Hiša, kjer posluje danes podjetje »Roga«, je pred leti zrasla v eno nadstropje in dobila čisto novo lice. Okrajna zadruga, na zveza je doslej malo gradila, toda prav letos je začela z večjimi gradnjami — mlekarno, »Agroservisoma« in vinski kletjo v Bajno. Vse tri gradnje bodo močno vplivale na gospodarsko rast našega okraja.

V prvih povojnih letih so obnavljali kirurški oddelke novomeške bolnišnice in predelovali sedanji interni oddelke. Novo mesto bo dobilo kmalu tudi pljučni oddelke novomeške bolnišnice. Omeniti moramo modern podvoz pod kandijsko cesto, ki bo vezal interni in pljučni oddelke novomeške bolnišnice.

Ena najtežjih gradenj v Novem mestu je bila obnova železniskega mostu čez Krko. Pričetimo k tej gradnji že predelavo tovarne lesnih izdelkov,

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE »PIONIR« Novo mesto,

potrebuje 2 gradbeno delovodja, 2 gradbeno tehniko, več težakih delavcev, zidarjev, tesarjev in strojnikov za dela v Novem mestu. Stanovanje preskrbljeno!

Priveditveni prostor pri odkritju spomenika NOB v Novem mestu.

Ob prvem občinskem prazniku Novega mesta pozdravljamo vse prebivalstvo in mu čestitamo!

Delovni kolektiv
Trgovskega podjetja
„IZBIRA“
Kovo mesto

Ne zamudite ugodnosti brezplačnega nezgodnega zavarovanja, ki vam ga nudi **„DOLENJSKI LIST“**! Edini pogoji: poravnava naročnine za teden!

Vsemu prebivalstvu partizanskega Novega mesta čestita k občinskemu prazniku

delovni kolektiv
INDUSTRIJE PERILA, Novo mesto.

Vse sile za gospodarsko rast Dolenjske!

Ob občinskem prazniku

ČESTITA VSEM BRALCEM

Uredništvo in uprava „Dolenjskega lista“

Delovni kolektiv

»PETROL«, NOVO MESTO,

čestita borbeni dolenjski metropoli za njen prvi občinski praznik!

Tujega nočemo — svojega ne damo!

Vsem borcem, aktivistom in ostalemu prebivalstvu Novega mesta čestita k prazniku 29. oktobra

delovni kolektiv

Splošnega gradbenega podjetja „PIONIR“
Novo mesto

Kjer so naše žrtve — tam so naše meje!

Delovni kolektiv podjetja
ELEKTRO - NOVO MESTO,

uprava Novo mesto z obratom v Črnomlju,

čestita k občinskemu prazniku 29. oktobra.

Naše žrtve naj ne bodo zanižane!

Ob dnevu občinskega praznika Novega mesta pozdravljamo vse prebivalce in jim iskreno čestitamo!

Delovni kolektiv

Rudnikov kremenčevega peska
„KREMEN“ Novo mesto

Naj živi bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov!

OKRAJNA LEKARNA
NOVO MESTO

telefon 65,

skladišče zdravil v Sentejnu, Žužemberku in Dolenjskih Toplicah,

čestita k občinskemu prazniku Novega mesta!

Delovni kolektiv

KMETIJSKE ŠOLE GRM

čestita ob 80-letnici svojega obstoja vsem prebivalcem Novega mesta k prvemu občinskemu prazniku!

Vse sile za dvig dolenjskega poljedelstva in živinorej!

Prebivalcem dolenjske metropole
čestita k občinskemu prazniku

delovni kolektiv

„NOVOTEKS“

Čuvajmo v borbi skovano enotnost, ki je prav v teh težkih dneh ponovno pokazala svojo trdnost in odločnost!

čestita vsemu delovnemu ljudstvu k občinskemu prazniku Novega mesta!

Naj živi enotnost jugoslovanskih narodov, skovana v NOVI!

K PRVEMU OBČINSKEMU PRAZNIKU NOVEGA MESTA
ČESTITA VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU

delovni kolektiv

„ŽELEZNINA“ - Novo mesto
trgovsko podjetje na debelo in drobno

Naj živijo pobudniki in berci NOB!

Partizanskemu Novemu mestu pošilja ob dnevu občinskega praznika borbene pozdrave in iskrene čestitke

delovni kolektiv

LESNO INDUSTRIJSKEGA PODJETJA
Novo mesto

Vse sile za izgradnjo socializma!

Čuvarji in negovalci zelenega glata se ob prvem občinskem prazniku Novega mesta spominjamo vseh medvojnih in povojnih naporov in uspehov ter pošiljamo tople čestitke partizanskemu Novemu mestu!

DELOVNI KOLEKTIV

GOZDNO GOSPODARSTVO

Novo mesto

Čuvalmo pridobitve naše revolucije!

Novo mesto praznuje sredi gospodarske rasti svoj prvi občinski praznik v svobodi.

Prebivalstvo gospodarskega, političnega in kulturnega središča Dolenjske je v najtežjih dneh slovenske zgodovine poslušalo klic Partije in se množično pridružilo upornemu ljudstvu v borbi za svobodo, za neodvisnost, za demokracijo.

Ljudstvu Novega mesta čestitajo ob velikemu dnevu

Ljudski odbor mestne občine, Mestni komite ZKS in Mestni odbor SZDL

Ogorčeno obsojamo pohlepe italijanskega imperializma po naši zemlji!

Odločno smo pripravljeni braniti vsako ped naše s krovo prepojene zemlje pred vsakomer, ki bi nam jo hotel igrigati!

Naj žive pobudniki in borce naše revolucije!

Halo, v Ambrus!

Devet je. Prisluhnimo četrt ure razgovoru na novomeški reševalni postaji.

Zunaj hrumi življenje in ugaša dan. Zarija se je bila na Kočevskih hribih že utrnila. Mrak. Ljudje gredo v dvoje po pločniku; hlad sega pod obleko in meglja sili v oči. Noč se bo zdaj zdaj razpela nad hiše in potem bodo ljudje legli. V ozke ulice bodo udarjali enakomerni koraki službojčnega milicijnika in šest pometalcev metle.

Toda ne! Na Reševalni se šofer in spremeljalec nemirno spogledujeta.

»V Podgorju so tri gasilske veselice! Težak molk splava med stene tesne sobe.

»Prekletek! Špet bo brnel telefon.«

»Prav treba se je z rožlj.«

»Morda se nocoj ne bodo.«

»Beži vendar! Saj sem sam igral na plakatu: Gasilci privedejo kulturni program. Za jedčo in pijačo preskrbljeno. Kozarce prinesite s seboj. To se pravi...«

»Čujva! Okrog desetih so najbolj razvneti. Takrat bo ogenj v strehi in bo Janez razbil Francelju liter na glavi, a kako proti Mokrionu. Težji primeri. Zahitevam pošto, nato zveze in dve urf prosim okrog podjetij, naj nam vendar pomagajo. Ne bev ne mev. Niti enega avtomobila nisem prikljical. Človek morda umira, toda direktor ima ključ in...«

»Podjetja so vendar dala denar za nakup novega avtomobila.«

»Da, nekaj nad dva milijona bo vsega. Dosti, da nas smejo napadati, zakaj si avtomobila še nismo kupili in jih venomer nadlegujemo, premalo, da bi si ga kupili. Samo en rešilni avto bo še vedno premalo. Do Zvirje je 45 km, do Ambrusa 44, do rudnika Krmelj 40, a povprečno do vseh krajev našega reševalnega območja nad 30 km. Ko bomo imeli dva reševalna avtomobila ali pa deset milijonov, pa se bom otresel skrbi, da bi nam ljudje ugašali na poti.«

»Nekdo ti je že umrl. Nekaj se spominjam.«

»Da tisti voznik iz Radne vasi. Voz lesa in kamenja ga je vrgel

ob škarp, stisnil in zavrtil. So sedje so ga spravili do Mokrionu. Zdravnik ga je prevezal in poklical nas. Divje smo podili, toda na Otočcu mu žila ni več utripala. Imel je 35 let, ženo in štiri otroke.«

»Meni pa ne gre iz spomina tisti dijak, ki je v Skočjanu preživljal počitnice in pasel kravo. Vrv si je zavezal okrog roke in žvižgal. Krava je nenadoma zbežljala in ga vlekla kilometer daleč po zemlji. Zalosten pogled. Na glavi mu je posnelo vso kožo in mu polomilo roko in rebra. Prišli smo že pravočasno. Dva dni je ležal nezavesten v novomeški bolnišnici, a nato so ga rešili.«

»In takrat, ko je na avtomobilu prišel na svet nov državljan.«

»Zanimivo. Zvečer nas kličejo iz Skočjana, naj bi šla v Bučko. Ura je pol desetih, tema in črpalke ne dela. Čevljar nam da luč, popravljava, greva v Bučko, med tem so tistega ki nas je klical, odpeljali z vozom. Noč prespija v Skočjanu, a zjutraj kakor nalašč — porodnica. Do Otočca podiva, avto spet odpre. Skočna na postajo Ljudska milice in telefoniram OKAP, naj vendar pošlje avto po žensko. Hitim nazaj — kdo ti šari po avtomobilu? Babica s torbo in toplo vodo. Tu se pa moje znanje konča, čeprav...«

»Čeprav si nekoč babico igral če se ne motim, ko ni bilo nobenega pri roki.«

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodi brez sapa iz Orehka na kolesu mlad fant. Težak primer. Pr. Brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

dva tedna jo že maha zdrav iz novomeške bolnišnice in ga je spet strah, da bi ga s n spet z nožem.«

»Da, kot tisti. Ljudje se zgirajo. Kaj neki je? S kolesom se je pognal v škarp in je ves oblit s krvjo. Nezavesten. Prišelimo ga, vzdranjimo, zdravnik si viha rokave, da bi ga obvezal, pa ti plane z mize: jok brate, ne boste me, skoči na kolo in beži kot pet Lahov skupaj.«

»Pa račun za prevoz?«

»Seveda ni plačal. Branijo se ga plačati vsi, češ da sam, niso klicali avtomobila. Kakor da ga je dolžan plačati tisti, ki jim je rešil življenje, ko je klical reševalno.«

»Stroški za prevoz bi bili lahko cenejši, a bili bi, ko bi bil bencin za rešilni avto cenejši, Stane nas 56 dinarjev liter, kot ga plačujejo vsa druga prevozna podjetja.«

»Ze, toda ljudje bi nas klicali za vsako prasko, kot nas kličejo socialni zavarovalci. Morda že tri dni, krvavi, pa kliče reševalno ob dveh zjutraj, ko je tako in tako treba čakati v bolnišnici do sedmih. Zadnjice smo šli trikrat po cesti skozi Stare Zage pri Črmošnjicah, a lahko bi enkrat odpeljali vse tri bolnike, saj so nas videli. Toda ne, kaj imajo vendar telefon in zakaj bi ne smeli trikrat klicati? Seveda ne vedo, da kličejo tudi Žužemberk in Mirna, da slušalka na telefonu v nekaterih dneh neredno poskakuje.«

»Ze res, a zaspiva, da nama ne bo vzela noč preveč moči. Stiriindvajset — štiriindvajset je služba, ki hoče, da bi zadnjih dvajst ur kizkal, čeprav ne smeš. Lahko noč. Mislim, da se nocoj pod Gorjancem ne bodo z noži, saj je kulturna...«

»Drrrrr...«

»Halo! Da, tukaj Reševalna!

»Saj ste videli, kajne, oni dan na ulici zvrhan voz opeke? He, hvala bogu, jaz sem vesel! To namreč pomeni, da so začeli graditi. Opeke ne prevažajo kar tja v dan. Nekiče zidajo hišo.«

»Prav močete, da bo sleherni državljan čez dvajset let, znabit celo prej, imel svojo sobo. Znabit bo vsak imel kar dve, tri sobe. In povrh še kopalnico. Zlomka, to bomo živeli!

»Živeli udobno, razkošno. Imeli bomo, postavim, sobo za spanje, spalnico, kratkomašo, pa sobo za goste, in še tretjo sobo za... recimo, za kake slovesnost. Sploh bomo živeli ko tički!

»Zdaj pa je za prostor preklicano. Danes za vse na svetu ne stakneš stanovanja.«

»Lejte mene: stanoval sem v Moškvi; stanovanjsko krizo sem občutil na lastni gubi.«

»Prišel sem bil v Moskvo in s petljo taval po ulicah. In nikjer, prav nikjer ne niso pustili v stanovanje; nikjer prostora, da se človek odpočije, da pusti svoje stvari. Absolutno nemogoče!

»Stirinaš dni sem se potikal po ulicah. Bil sem že kosmat ko medved, vso svojo prilago sem porazgubil. Da, vlačil sem se okrog brez prtljage, neobrit, izmučen.«

»Naposled se me je v neki hiši usmilil neki človek.«

»Za trideset rubljev, je dejal, vam lahko dam stanovanje v kopalnici. Gosposko stanovanje, vam povem. Celo banjo boste imeli. In v banji boste lahko spali. Okna res ni, so pa vrata. Vode je zmerom na pretek. Lahko si banjo natočite, je nadaljeval možiček, in če vas mika, frkate v nji od zore do mraka.«

»Saj nisem riba, ljubi tovariš! Ne morem ves dan prečepeti v vodi. Ziveti hočem kakor drugi ljudje, na suhem; sem pač tako usvarjen.«

»Potem ti ne morem pomagati, tovariš, je odgovoril človeček.«

»To je obična hiša. Rad bi, pa ne morem! Nisem jaz gospodar. In cena za kopalnico je pač določena.«

»Prav, sem rekel, midva se ne moreva botati. Evo, izvolite trideset rubljev in pustite me čimprej v to stanovanje. Tri tedne že blodim skozi mesto in brumim pete po pločnikih.«

»Spustili so me notri. Zares gosposka kopalnica! Kamor stopim, sam marmor. Marmorna banja, vse polno koleščkov in pip. Ampak prostora za sesti ni. Lahko bi se usedel na rob banje, toda saj veste: utrujen človek se lahko vsak

»Saj ste videli, kajne, oni dan na ulici zvrhan voz opeke? He, hvala bogu, jaz sem vesel! To namreč pomeni, da so začeli graditi. Opeke ne prevažajo kar tja v dan. Nekiče zidajo hišo.«

»Prav močete, da bo sleherni državljan čez dvajset let, znabit celo prej, imel svojo sobo. Znabit bo vsak imel kar dve, tri sobe. In povrh še kopalnico. Zlomka, to bomo živeli!

»Živeli udobno, razkošno. Imeli bomo, postavim, sobo za spanje, spalnico, kratkomašo, pa sobo za goste, in še tretjo sobo za... recimo, za kake slovesnost. Sploh bomo živeli ko tički!

»Zdaj pa je za prostor preklicano. Danes za vse na svetu ne stakneš stanovanja.«

»Lejte mene: stanoval sem v Moškvi; stanovanjsko krizo sem občutil na lastni gubi.«

»Prišel sem bil v Moskvo in s petljo taval po ulicah. In nikjer, prav nikjer ne niso pustili v stanovanje; nikjer prostora, da se človek odpočije, da pusti svoje stvari. Absolutno nemogoče!

»Stirinaš dni sem se potikal po ulicah. Bil sem že kosmat ko medved, vso svojo prilago sem porazgubil. Da, vlačil sem se okrog brez prtljage, neobrit, izmučen.«

»Naposled se me je v neki hiši usmilil neki človek.«

»Za trideset rubljev, je dejal, vam lahko dam stanovanje v kopalnici. Gosposko stanovanje, vam povem. Celo banjo boste imeli. In v banji boste lahko spali. Okna res ni, so pa vrata. Vode je zmerom na pretek. Lahko si banjo natočite, je nadaljeval možiček, in če vas mika, frkate v nji od zore do mraka.«

»Saj nisem riba, ljubi tovariš! Ne morem ves dan prečepeti v vodi. Ziveti hočem kakor drugi ljudje, na suhem; sem pač tako usvarjen.«

»Potem ti ne morem pomagati, tovariš, je odgovoril človeček.«

»To je obična hiša. Rad bi, pa ne morem! Nisem jaz gospodar. In cena za kopalnico je pač določena.«

»Prav, sem rekel, midva se ne moreva botati. Evo, izvolite trideset rubljev in pustite me čimprej v to stanovanje. Tri tedne že blodim skozi mesto in brumim pete po pločnikih.«

»Spustili so me notri. Zares gosposka kopalnica! Kamor stopim, sam marmor. Marmorna banja, vse polno koleščkov in pip. Ampak prostora za sesti ni. Lahko bi se usedel na rob banje, toda saj veste: utrujen človek se lahko vsak

»Saj ste videli, kajne, oni dan na ulici zvrhan voz opeke? He, hvala bogu, jaz sem vesel! To namreč pomeni, da so začeli graditi. Opeke ne prevažajo kar tja v dan. Nekiče zidajo hišo.«

»Prav močete, da bo sleherni državljan čez dvajset let, znabit celo prej, imel svojo sobo. Znabit bo vsak imel kar dve, tri sobe. In povrh še kopalnico. Zlomka, to bomo živeli!

»Živeli udobno, razkošno. Imeli bomo, postavim, sobo za spanje, spalnico, kratkomašo, pa sobo za goste, in še tretjo sobo za... recimo, za kake slovesnost. Sploh bomo živeli ko tički!

»Zdaj pa je za prostor preklicano. Danes za vse na svetu ne stakneš stanovanja.«

»Lejte mene: stanoval sem v Moškvi; stanovanjsko krizo sem občutil na lastni gubi.«

»Prišel sem bil v Moskvo in s petljo taval po ulicah. In nikjer, prav nikjer ne niso pustili v stanovanje; nikjer prostora, da se človek odpočije, da pusti svoje stvari. Absolutno nemogoče!

»Stirinaš dni sem se potikal po ulicah. Bil sem že kosmat ko medved, vso svojo prilago sem porazgubil. Da, vlačil sem se okrog brez prtljage, neobrit, izmučen.«

»Naposled se me je v neki hiši usmilil neki človek.«

»Za trideset rubljev, je dejal, vam lahko dam stanovanje v kopalnici. Gosposko stanovanje, vam povem. Celo banjo boste imeli. In v banji boste lahko spali. Okna res ni, so pa vrata. Vode je zmerom na pretek. Lahko si banjo natočite, je nadaljeval možiček, in če vas mika, frkate v nji od zore do mraka.«

»Saj nisem riba, ljubi tovariš! Ne morem ves dan prečepeti v vodi. Ziveti hočem kakor drugi ljudje, na suhem; sem pač tako usvarjen.«

»Potem ti ne morem pomagati, tovariš, je odgovoril človeček.«

»To je obična hiša. Rad bi, pa ne morem! Nisem jaz gospodar. In cena za kopalnico je pač določena.«

»Prav, sem rekel, midva se ne moreva botati. Evo, izvolite trideset rubljev in pustite me čimprej v to stan